

ROZWÓJ ROLNICZYCH ZRZESZEŃ SPÓŁDZIELCZYCH W POWIECIE SZAMOTULSKIM

Powiat szamotulski jest jednym z najbardziej uspołdzielczonych powiatów w województwie poznańskim. Na 106 wsi jest uspołdzielczonych 90 — przy około 50% uspołdzielczenia gospodarstw w gromadach. Jest rzeczą niewątpliwą, że szybki proces uspołdzielczenia wiąże się tu w dużym stopniu z rozwojem jednego z niższych typów, mianowicie z Rolniczym Zrzeszeniem Spółdzielczym. Na podkreślenie zasługuje fakt, że znaczna część Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych powstaje na starej wsi. Na 5 badanych RZS I w rejonie POM Pólko — 3 powstały na wsi starej. Na 10 badanych RZS I w rejonie POM Ostroróg — 5 powstało na starej wsi. Znaczna część Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych powstała na wsiach mieszanych (starych i poparcelacyjnych). O szybkim tempie rozwoju tego typu spółdzielni świadczą następujące fakty. Na ogólną liczbę 17 RZS I powstałych w 1952 roku — 8 to RZS I. Na ogólną liczbę 18 spółdzielni powstałych w 1954 roku — 10 to RZS I. Na ogólną liczbę 8 spółdzielni powstałych 1955 roku — wszystkie to Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze.

Nie można tu jednak mówić o świadomym docenianiu przez aktyw polityczny i personel agronomiczny tego typu spółdzielni jako drogi socjalistycznej przebudowy wsi. Narzeka się tu na brak elementów zespółowości w tym typie i tendencje kułackie wśród spółdzielców.

W praktyce spółdzielniami tymi powiat interesuje się znacznie mniej aniżeli spółdzielniami wyższych typów. Toteż nie można dziwić się, że na tym szczeblu pracy zespółowej łatwiej rodzą się tendencje odśrodkowe, że często ma miejsce wykorzystywanie braku pracy politycznej przez elementy kułackie, że w wielu zrzeszeniach źle czuje się biedota i że są wypadki występowania biedoty ze spółdzielni. Wyrazem braku opieki i pracy politycznej w tych zrzeszeniach jest fakt, że ani jedno nie przeszło w ciągu tych lat na wyższy typ. Aktyw polityczny w powiecie ani personel agronomiczny nie pomagają w rozwijaniu życia kulturalnego. Nie dba się o warunki bytowe spółdzielców. Na 18 Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych w rejonie POM Ostroróg zaledwie jedno jest zelektryfikowane. Przewodniczący RZS I Kunowo na rocznym walnym zebraniu wyborczym członków spółdzielni w 1955 roku podkreślił w swym sprawozdaniu, że zarząd zrzeszenia kilkakrotnie zwracał się do Wydziału Oświaty i Kultury oraz Wydziału Budownictwa z prośbą o przyjęcie z pomocą przy wyremontowaniu budynku spółdzielczego na świetlicę. Pozostało ono bez odpowiedzi. „Życie oświatowe i kulturalne nie istnieje na terenie naszej spółdzielni”.

Na specjalną uwagę zasługuje tu lekceważący stosunek do spółdzielni tego typu ze strony POM w Półku. Personel narzeka na trudne warunki współpracy z RZS I — na dużą ilość koni, a nawet ciągników w wielu spółdzielniach tego typu, które pod względem środków produkcji uniezależniają RZS I od mechanizacji POM. W rzeczywistości nie ma w tych zrzeszeniach ze strony POM żadnych prób systematycznej pracy mającej na celu poprzez troskliwy stosunek do potrzeb tych spółdzielni przekonać spółdzielców do uprawy mechanicznej.

Przewodniczący RZS I Młynkowo mówił w swoim sprawozdaniu na ostatnim rocznym zebraniu sprawozdawczo-wyborczym, że POM w Półku dostarczył niekompletny agregat omlotowy bez motoru. Motor przeznaczony był na dwie spółdzielnie. „Nasze interwencje zbywano obietnicami. Z pomocą przyszedł nam dopiero GOM z Dusznik, który przeprowadzał w tym czasie omloty u indywidualnych gospodarzy“. Taki stosunek POM nie pomaga w zrozumieniu roli mechanizacji ani też roli kierownictwa klasy robotniczej, które winno być realizowane przez POM. A przecież mechaniczna, wysokiej jakości uprawa dałaby tym zrzeszeniom podwójne korzyści. Powstałaby możliwość wykorzystania znacznej ilości spółdzielców do prac poza gospodarką polową, a więc prowadziłaby do rozszerzenia zakresu gospodarki zespołowej. Ograniczałaby wagę dniówki inwentarzowej na korzyść obrachunkowej. Zmniejszałaby napięcie bilansu zbożowego poprzez wyzbycie się nadmiernej ilości koni — ułatwiając założenie hodowli zespołowej.

Mimo wyraźnego niedoceniań tego typu gospodarki spółdzielczej zarówno Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze gospodarujące kilka lat, jak również i nowopowstałe mają cały szereg istotnych osiągnięć. Dla lepszego ich uwypuklenia będą niektóre wskaźniki zestawiać ze wskaźnikami Rolniczych Zespołów Spółdzielczych.

Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze w powiecie Szamotuły mają wybitnie średniacki charakter.

Tabl. 1. Struktura arealowa gospodarstw w RZS I pow. szamotulskiego w 1954 roku

Ogółem	do 2 ha	2—5 ha	5—10 ha	10—15 ha	15—20 ha	Rodziny bezrolne w % ogółu rodzin
100	2,3	7,6	49,2	33,6	7,3	12,5

Jak wynika z powyższych danych, mamy tu znaczny procent gospodarstw biedniackich oraz rodzin bezrolnych. Ogółem z gromady weszło do RZS I 43,0% gospodarstw, poniżej 5 ha — 30,0% tej grupy w gromadzie, podczas gdy do Rolniczych Zespołów Spółdzielczych gospodarstw poniżej 2 ha weszło — 4,3%, a poniżej 5 ha — 3,7%. Ciekawy jest fakt większej ilości gospodarstw małorolnych i rodzin bezrolnych w RZS I w porównaniu z RZS III. Bezrolni, jak wskazuje tablica, stanowią w RZS I 12,5% ogółu rodzin, podczas gdy w RZS III — 4,3%. Należy to powiązać z faktem, że wszystkie prawie Rolnicze Zespoły Spółdzielcze powstały tu na wsiach pofolwarczych, podczas gdy znaczna część Rol-

niczych Zrzeszeń Spółdzielczych — na starej wsi, do której w niedużym stopniu dotarła reforma rolna, stąd też znaczny odsetek gospodarstw biedniackich i rodzin bezrolnych. Tendencje przystępowania biedoty do spółdzielni tego typu potwierdza fakt, że na ogólną ilość 35 rodzin, jakie przystąpiły w 1954 roku do RZS I w rejonie POM Ostroróg, było 10 rodzin bezrolnych. Do Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych przystępuje większa ilość gospodarstw aniżeli do Rolniczych Zespołów Spółdzielczych.

Do RZS I w rejonie POM Pólko przystąpiło w 1954 roku 69 gospodarstw oraz 11 rodzin bezrolnych. Do RZS III przystąpiło 13 gospodarstw i 3 rodziny bezrolne.

Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze w powiecie szamotulskim prowadzą intensywną gospodarkę roślinną.

Taól. 2. Struktura zasiewów w % w RZS I powiatu szamotulskiego w 1954 roku

Zbożowe	Strączkowe na ziarno	Przemys- łowe	Ziemniaki	Pastewne	Inne	Ogółem
61	4,9	10,6	10,2	9	4,3	100

Zwraca uwagę przede wszystkim wysoki procent roślin przemysłowych i pastewnych. W RZS I rejonu POM Ostroróg w ten sposób kształtowała się struktura zasiewów w 1954/1955 roku.

Taól. 3. Struktura zasiewów w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych w rejonie POM Ostroróg w 1954/1955 roku

Liczba ba- danych zrzeszeń	Rok	Struktura zasiewów w % ogólnej powierzchni zasiewów						
		zbożo- we	strącz- kowe	prze- mysło- we	ziem- niaki	paste- wne	inne	ogółem
12	1954	58,4	5,6	11,5	10,9	9,7	3,9	100
18	1955	57,0	7,3	11,0	11,0	10,6	3,1	100

Z danych tych wynika wzrost intensyfikacji produkcji roślinnej w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych w rejonie POM Ostroróg. W RZS I Gaj Mały w tymże rejonie uprawy zbożowe zmniejszyły się z 61% w 1954 roku do 54% w 1955 roku. W tym okresie procent pszenicy w powierzchni zasiewów wzrósł z 6,6 do 8,4%, przemysłowych z 13,9 do 16,3%, w tym buraków cukrowych z 8,4 do 9,1%, ziemniaków z 7,7 do 10,7%, pastewnych z 11,5 do 14,5%. W RZS I Gąłowo udział roślin zbożowych spadł w strukturze zasiewów z 60% w 1954 roku do 58% w 1955 roku, roślin przemysłowych wzrósł z 11 do 12,5%, ziemniaków z 11 do 12,8%, pastewnych z 9,5% do 13%.

Plony w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych w rejonie POM Ostroróg były wyższe aniżeli w RZS III; pokazuje to tablica 4.

Tabl. 4. Plony zbóż i okopowych w spółdzielniach RZS I i III w rejonie POM Ostroń w 1954 roku

Wyszczególnienie	Cztery zboża q	Buraki cukrowe q	Ziemniaki q
RZS I	15,22	178,30	109,5
RZS III	15,04	152,6	91,0

W 1955 roku średnie plony czterech zbóż łącznie z mieszankami zbożowymi wyniosły w RZS I tego rejonu 16,83 q, w tym średnie plony pszenicy ozimej 29,0 q, jarej — 16,3 q, jęczmienia 18 q, owsa — 19 q. Średnie plony buraka cukrowego wyniosły 173 q. Wzrosła tu znacznie w 1955 roku produkcja zbóż (z 14 400 q w 1954 roku do 20 073 q w 1955 roku) przy znacznym zmniejszeniu areału zbożowych w powierzchni zasiewów.

Na podkreślenie zasługuje duży udział Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych w kontraktacji produkcji roślinnej. W RZS I Samołęz areał upraw kontraktowanych wzrósł z 17% w 1953 roku do 30% w 1954 roku. Dochód z kontraktacji wyniósł w 1954 roku 641 236 zł. Wzrosły tu znacznie w 1954 roku plony zbóż w stosunku do 1953 roku. Plony żyta wzrosły z 13 do 18 q, jęczmienia jarego z 22 do 25 q, buraków cukrowych z 214 do 216 q, ziemniaków z 142 do 170 q. W 1955 roku obserwujemy dalszy wzrost plonów zbóż. Plony pszenicy ozimej wyniosły w 1955 roku — 36,87 q z ha, pszenicy jarej — 19,28 q, żyta — 21,13 q, jęczmienia jarego — 21,90 q, owsa — 26,2 q. W RZS I Górszewice przemysłowe i konsumpcyjne rośliny kontraktowane stanowiły w 1955 roku 33% powierzchni zasiewów, a kontraktowane rośliny nasienne — 15% powierzchni zasianej. Powierzchnia pod uprawą roślin nasiennych wzrosła o 50% w stosunku do 1954 roku. Zrzeszenie ma duże osiągnięcia w zakresie uprawy ziemniaków na sadzeniaki. Spółdzielnia Górszewice odstawiła w 1955 roku 30 ton tych ziemniaków na eksport. Groch Victoria zasiany na powierzchni 5 ha zakwalifikowany został przez Centralę Nasienną do superelity. Zrzeszenie uzyskało po 1 200 zł za 1 q. Ogólny dochód za wyprodukowany groch Victoria wyniósł 150 000 zł. Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze w powiecie szamotulskim posiadają już pewne osiągnięcia w hodowli zespołowej. Obsadę pogłowia zespołowego na 100 ha użytków rolnych w spółdzielniach powiatu szamotulskiego ilustruje tablica 5.

Tabl. 5. Obsada pogłowia zespołowego na 100 ha użytków rolnych w RZS I powiatu szamotulskiego w 1954 roku

By d ł o				T r z o d a				O w c e		K o n i e	
ogółem		w tym krów		ogółem		w tym macior					
1. I 1954	31. XII 1954	1. I 1954	31. XII 1954	1. I 1954	31. XII 1954	1. I 1954	31. XII 1954	1. I 1954	31. XII 1954	1. I 1954	31. XII 1954
0,7	2,1	0,57	0,60	4,8	12,0	1,1	1,5	2,0	2,3	0,05	0,05

Dane tablicy 5 ilustrują wzrost zespołowego pogłowia w ciągu 1954 roku, co potwierdza również obsada pogłowia zespołowego na 100 ha użytków rolnych w 18 Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych rejonu POM Ostrobróg w latach 1954—1955.

Tabl. 6. **Pogłowia zespołowe na 100 ha użytków rolnych w RZS I rejonu POM Ostrobróg**
w 1954/1955 roku

Liczba badanych zrzeszeń	Rok	B y d ł o		T r z o d a		Owce	Konie	Krowy w % bydła ogółem	Maciory w % trzody ogółem
		ogółem	w tym krowy	ogółem	w tym maciory				
12	1954	2,7	0,7	4,0	0,5	—	0,17	28	13,4
18	1955	4,5	2,7	19,5	2,3	3,7	0,08	69,0	20,0

RZS I Gaj Mały posiadało na początku 1955 roku 20 sztuk bydła, w tym 13 krów, oraz 54 sztuki trzody chlewnej, w tym 6 macior. Spółdzielnia prowadziła również hodowlę kur. Na podkreślenie zasługuje fakt, że 13 sztuk bydła (12 krów) pochodzi tu z wkładów członkowskich. RZS I Szczepankowo posiadało na początku 1955 roku 18 sztuk bydła, w tym 10 krów. Podobnie jak w Gaju Małym część pogłowia zespołowego pochodzi z wkładów członkowskich.

RZS I Młynkowo wybudowało z własnych funduszy inwestycyjnych wydzielonych z dochodu 1953 i 1954 roku chlewnię na 100 sztuk trzody. Spółdzielcy sami zwozili materiał z powiatu oraz kopali rowy pod fundamenty. RZS I Binino powstałe w roku 1954 posiada 48 sztuk trzody chlewnej, RZS I Kopanina — 76 sztuk trzody chlewnej i 10 sztuk bydła. RZS I Górszewice — 26 sztuk bydła oraz 32 sztuki trzody chlewnej. Przeciętny roczny udój od jednej krowy wyniósł w 1954 roku 2 540 litrów, a w 1955 roku — 2 800 litrów. W 1954 roku spółdzielnia wyasygnowała 3 290 zł na remont oraz za sumę 29 166 zł nabyła 6 krów, jedną jałowicę oraz knura zarodowego. Sumy te spółdzielnia wydatkowała z własnego funduszu inwestycyjnego. W 1955 roku zrzeszenie wydatkowało również z własnych funduszy 49 289 zł na zakup zespołowego inwentarza żywego. Hodowla zespołowa w RZS I Górszewice zaczyna być dochodową. Zrzeszenie sprzedało w 1955 roku 68 bekonów o wartości 27 400 zł oraz 3 opasy za 2 989 zł. Łączny przychód z chlewni wyniósł w 1955 roku 40 389 zł. W celu zapewnienia pasz soczystych w ciągu całego roku dla bydła zespołowego zrzeszenie wprowadziło w 1954 roku taśmę zieloną na powierzchni 38 ha, w skład której wchodzi koniczyna, lucerna, mieszanki zbożowe i okopowe, pastewne.

Dużo mówi się w powiecie o wielkim znaczeniu hodowli zespołowej dla rozwoju i umacniania gospodarki Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych. Jednakże główną przyczynę słabego rozwoju hodowli w RZS I upatruje się w rzekomo prywatnościowych tendencjach spółdzielców.

Nie udziela się jednakże żadnej pomocy Rolniczym Zrzeszeniom Spółdzielczym w okresie zakładania hodowli, zapominając że RZS I — a zwłaszcza RZS I na starej wsi — przystępują do zakładania hodowli

zespołowej w dużo gorszych warunkach aniżeli spółdzielnie wyższych typów. I dlatego zupełnie uzasadnione są tu skargi spółdzielców do POM na brak opieki zootechnicznej nad młodą hodowlą. A przecież zdecydowana większość RZS I w powiecie szamotulskim, w tym również zupełnie młode, powstałe w 1954 roku, założyły hodowlę zespołową.

Zapomina się często, że zapoczątkowanie hodowli zespołowej w tym typie spółdzielni wiąże się z poważnym przełomem w świadomości spółdzielców, że oznacza ono duży skok jakościowy w całej ekonomice spółdzielni. Chodzi bowiem o powiększenie i przestawienie bazy paszowej dla zespołowego pogłowia, a więc w konsekwencji oznacza pewne ograniczenie hodowli w gospodarstwach przyzagrodowych. Wiąże się to z ograniczeniem ilości koni obciążających w największym stopniu bilans zbożowy zrzeszenia, a więc w konsekwencji zwiększa mechanizację prac polowych. Hodowla zespołowa stanowi niewątpliwie moment wzbogacający socjalistyczną treść tych zrzeszeń, warunek ich prawidłowego rozwoju i przechodzenia do coraz wyższych form gospodarki zespołowej. Dlatego aktyw polityczny i personel agronomiczno-zootechniczny w terenie nie może zapominać o odpowiedzialności za poziom tej hodowli, za jej jakość i produktywność. Chodzi o konkretną pomoc przy zakupieniu materiału hodowlanego, o zapewnienie odpowiedniej opieki zootechnicznej nad hodowlą zespołową w tych zrzeszeniach.

Nie jest sztuką zaplanować zmniejszenie pogłowia przyzagrodowego, które w większości RZS I nie jest na ogół dużo wyższe aniżeli w spółdzielniach wyższych typów. Chodzi o to, aby pomóc zrzeszeniu w znalezieniu wszystkich istniejących, a nie wykorzystanych rezerw produkcyjnych, pomóc w dalszej intensyfikacji gospodarki spółdzielczej.

Dlaczego tak mocno stawiamy właśnie w tym typie spółdzielni sprawę zespołowej hodowli? Bo jest to nie tylko w konkretnej sytuacji sprawa stworzenia warunków trwałego rozwoju gospodarki tych zrzeszeń, ich przechodzenia do coraz wyższych form organizacji i pracy zespołowej, podniesienia poziomu gospodarowania. Pomijając wpływ hodowli na strukturę produkcji, na towarowość i dochodowość tych spółdzielni, pomijając jej wychowawcze znaczenie wyrażające się w trwalszym związaniu członków z nową formą gospodarowania — problem hodowli zespołowej ma istotne znaczenie dla umocnienia pozycji ekonomicznej biedoty zrzeszonej w RZS I.

Co w tej chwili w największym stopniu hamuje w RZS I tego powiatu (jak również na innych terenach) rozwój hodowli zespołowej? Postaramy się to sprecyzować w kilku punktach:

- 1) Duża ilość koni w gospodarstwach przyzagrodowych (w RZS I powiatu szamotulskiego wypada średnio 14 koni na 100 ha użytków rolnych).

- 2) Brak budynków zespołowych przystosowanych do hodowli zespołowej, zwłaszcza w RZS I powstałych na starej wsi, brak wszelkiego zainteresowania kwestią budownictwa zespołowego w tym typie spółdzielni.

- 3) Dzielienie, zwłaszcza w młodych RZS I, poważnej części produkcji spółdzielczej poza dniówkami (mieszanek zbożowych, zielonki itp.). Sprawa ta wiąże się przede wszystkim z odstawianiem obowiązkowych dostaw żywności i mleka lub ich części przez członków za spółdzielnię. W tym

wypadku otrzymują członkowie rekompensatę za odstawiony żywiec — zboże, a za mleko — zielonki. Opierając się na doświadczeniach powiatu szamotulskiego stwierdza się ogromną rozpiętość tej rekompensaty.

W RZS I Górszewice członkowie odstawili w 1955 roku za spółdzielnię 27 000 litrów mleka na 52 000 litrów wymiaru. Członkowie ci otrzymali bezpłatne działki na lucernę i koniczynę. Prócz tego zrzeszenie wypłaciło im różnicę ceny między wartością mleka za dostawy obowiązkowe i ponadplanowe. Dopłata ta wyniosła 22 186 zł. Przewodniczący spółdzielni w swoim referacie na rocznym zebraniu sprawozdawczo-wyborczym zaznaczył, „że za pieniądze ze spółdzielni mogła nabyć 4 dojne krowy”. W 1954 roku członkowie odstawili 4 700 kg żywca za spółdzielnię (wymiar wyniósł 13 700 kg), przeciętnie na jednego członka wypadło po 124 kg żywca. W formie rekompensaty spółdzielcy otrzymali za 1 kg żywca 1 kg zboża. W RZS I Wielonek spółdzielcy odstawiający żywiec otrzymali w 1955 roku 46 q zboża i 96 q ziemniaków. W RZS I Kopanina spółdzielcy otrzymali w 1955 roku po 250 kg zboża za jednego odstawionego tucznika. Takie rozwiązanie sprawy obowiązkowych dostaw hamuje rozwój zespołowej hodowli, wpływa jednocześnie na pogłębienie prywatnowłasnościowych tendencji u spółdzielców. Stwarza to dodatkowe przeszkody bardziej trwałego ich zespolenia z gospodarką zespołową.

Ze sprawą tą wiąże się w wielu wypadkach pogłębianie (zamiast niwelowania) nierówności ekonomicznej między rodzinami średniorolnymi a bezrolnymi, których znaczny odsetek, jak wyżej wykazaliśmy, zrzeszony jest w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych. W wielu RZS I działki na łąkach i pastwiskach dzieli się między członków tylko w stosunku do wkładu ziemi lub w zależności od ilości posiadanego na działkach inwentarza. W RZS I Koźle wydziela się członkom z wkładem ziemi działki wielkości 75 arów, a bez wkładów ziemi — po 38 arów.

W RZS I Niewierz Huby — członkowie mają w użytkowaniu te łąki i pastwiska, jakie mieli gospodarując indywidualnie.

Istnieją jednakże inne próby rozwiązania sprawy bazy paszowej dla pogłowia przyzagrodowego. W RZS I Kopanina spółdzielcy zespołowo wypasają indywidualne pogłowie. Co tydzień zmienia się przy tym

Tabl. 7. Wskaźniki produkcji i masy towarowej zbóż i ziemniaków w RZS I rejonu POM Ostroróg w latach 1954—1955

Liczba badanych zrzeszeń	Rok	Cztery zboża						Ziemniaki					
		Produkcja q			Masa towarowa q			Produkcja q			Masa towarowa q		
		na 1 ha powierzchni zasianej	na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego	w % produkcji	na 1 ha powierzchni zasianej	na 1 rodzinę	na 1 ha powierzchni zasianej	na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego	w % produkcji	na 1 ha powierzchni zasianej	na 1 rodzinę
12	1954	8,4	66	31	41,8	3,5	28	12,4	97	45,7	17,3	2,1	16,7
18	1955	9,4	75	35,5	40	3,7	30	8,4	67,3	32	31,1	2,6	21

dwóch członków. W RZS I Młynkowo wydziela się na łąkach jednakowe działki wielkości 30 arów, za które obciąża się spółdzielców gotówką na sumę 800 zł rocznie.

4) Powstanie i dalsze rozwijanie hodowli zespołowej w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych w powiecie szamotulskim hamuje w dużym stopniu wysoki wymiar obowiązkowych dostaw zbóż i ziemniaków — przy niskiej cenie żywca odstawianego w ramach obowiązkowych dostaw. Przeciętnie w RZS I powiatu szamotulskiego obowiązkowe dostawy zbóż stanowiły 47% masy towarowej zbóż.

Tabl. 8. Wskaźniki produkcji i masy towarowej zbóż i ziemniaków w niektórych badanych RZS I powiatu szamotulskiego w 1954/1955 roku

Nazwa spółdzielni	Cztery zboża											
	Produkcja q						Masa towarowa q					
	na 1 ha powierzchni zasianej		na 1 rodzinę		na 1 faktycznie pracującego		w % produkcji		na 1 ha powierzchni zasianej		na 1 rodzinę	
	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955
Górszewice	8,65	11,23	69,2	89,26	—	45	33,3	34,2	2,95	3,74	23,68	29,95
Gałowice	7,70	11,45	87,77	118,54	34,48	49,01	45,1	40,5	3,47	4,64	39,59	48,05
Gaj Mały	8,25	11,68	52,77	76,64	25,0	40,34	59,05	47,22	4,92	5,51	31,16	36,79

Nazwa spółdzielni	Ziemniaki											
	Produkcja q						Masa towarowa q					
	na 1 ha powierzchni zasianej		na 1 rodzinę		na 1 faktycznie pracującego		w % produkcji		na 1 ha powierzchni zasianej		na 1 rodzinę	
	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955
Górszewice	9,48	11,17	89,38	75,86	—	37,93	25,6	31,9	2,86	3,03	22,98	24,22
Gałowice	11,38	13,36	129,83	138,33	51,0	57,24	23,7	26,7	2,70	3,57	30,75	36,92
Gaj Mały	10,27	6,46	65,10	42,38	30,84	22,31	28,8	32,5	2,65	2,10	16,82	13,77

Wskaźniki produkcji i masy towarowej zbóż i ziemniaków w 18 RZS I rejonu POM Ostroróg w latach 1954—1955 pokazujemy w tablicy 7. Wynika z niej duży wzrost produkcji i towarowości zbóż, oraz spadek produkcji ziemniaków spowodowany nie sprzyjającymi warunkami klimatycznymi w 1955 roku i znacznym spadkiem plonu ziemniaków. Dane te potwierdza tablica 8 ilustrująca produkcję i towarowość zbóż i ziemniaków w niektórych badanych RZS I powiatu szamotulskiego. W RZS I Górszewice i Gałowice widoczny jest wzrost produkcji i towarowości zarówno zbóż, jak i ziemniaków.

W RZS I Gaj Mały produkcja zbóż na jeden hektar powierzchni zasianej wzrosła z 8,30 q w 1954 roku do 11,68 w 1955 roku, na rodzinę z 52,7 q do 76,6 q, na pracującego z 25 — do 40,3 q. Jednocześnie towarowość zbóż na jeden hektar powierzchni zasianej wzrosła z 4,9 do 5,5 q,

na rodzinę zaś z 31 do 36 q. Przeciętnie w RZS I rejonu POM Pólko wymiar obowiązkowych dostaw zbóż łącznie z należnością za pracę POM stanowił w 1954 roku 52,8% produkcji globalnej zbóż. Wymiar na jeden hektar wyniósł 4,1 q. Wykonanie obowiązkowych dostaw zbóż stanowiło średnio w RZS I powiatu szamotulskiego 90% wymiaru; dane te pokazujemy w tablicy 9.

Tabl. 9. Wymiar i wykonanie obowiązkowych dostaw zbóż w 1954 roku w RZS I rejonu POM Pólko

Wymiar produkcji w %			Wymiar na 1 ha ziemi ornej	Wykonanie w % wymiaru
obowiązkowe dostawy	należność POM	razem dostawy i POM		
50,5	2,3	52,8	4,1 q	90

Wymiar i wykonanie obowiązkowych dostaw zbóż łącznie z należnością za pracę POM w niektórych badanych RZS I w 1954/1955 roku ilustruje tablica 10. Obowiązkowe dostawy zbóż, w szczególności w 1954 roku, stanowiły bardzo wysoki procent produkcji zbóż, co było poważnym hamulcem umocnienia gospodarki zespołowej tych zrzeszeń oraz wzrostu dochodów gotówkowych spółdzielców.

Tabl. 10. Wymiar i wykonanie dostaw zboża w niektórych badanych RZS I powiatu szamotulskiego w 1954/1955 roku

Nazwa spółdzielni	Wymiar w % produkcji						Wymiar na 1 ha ziemi ornej q		Wykonanie obowiązkowych dostaw w % wymiaru	
	obowiązkowe dostawy q		należność POM q		razem q					
	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955
Gorszewice	47,0	40,0	4,6	1,7	51,6	41,8	4,46	4,3	93,8	100
Galowo	41,8	33,6	5,5	6,1	47,4	40,0	4,44	4,57		
Gaj Mały	72,0	48,0	6,1	5,9	78,1	54,0	6,5	6,7	93,7	81,9
Samolęż	33,5	38,0	—	—	33,5	38,0	3,18	4,4	100	100
Radzyny	62,1	43,2	1,5	2,0	63,6	45,2	3,7	3,7	100	100

Widoczne to jest przede wszystkim w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych Gaj Mały, Radzyny i Gorszewice. Obowiązkowe dostawy zbóż w RZS I Gorszewice łącznie z należnością za pracę POM stanowiły w 1954 roku 51,6% produkcji globalnej zbóż. Wymiar na jeden hektar wyniósł 4,46 q. W 1955 roku obowiązkowe dostawy zbóż stanowiły już tylko 41,8% produkcji globalnej zbóż, a wymiar na jeden hektar ziemi ornej — 4,3 q. Obowiązkowe dostawy zbóż wraz z należnością za pracę POM zrzeszenie wykonało w 100%. W RZS I Gaj Mały wymiar obowiązkowych dostaw zbóż łącznie z należnością za pracę POM stano-

wił w 1954 roku 78%, a w RZS I Radzyny — 63,6% produkcji globalnej zbóż.

W 1955 roku poprawiła się znacznie sytuacja w tych spółdzielniach głównie dzięki znacznemu wzrostowi produkcji globalnej zbóż. W RZS I Gorszewice produkcja czterech zbóż wzrosła z 3 046 q w 1954 roku do 3 641 q w roku 1955, w RZS I Gałowo z 965 q do 1 423 q, w RZS I Gaj Mały z 950 q do 1 533 q, w RZS I Radzyny z 1 330 q do 1 904 q, w RZS I Samołęz z 2 945 q w 1954 roku do 3 723 q w 1955 roku. We wszystkich wymienionych spółdzielniach zmniejszył się areal zbożowych na korzyść roślin przemysłowych i pastewnych. Duże trudności miały zwłaszcza RZS I powstałe na starej wsi. Wymiar obowiązkowych dostaw był tu często za wysoki w stosunku do możliwości produkcyjnych tych spółdzielni.

Poprawienie obiektywnych warunków gospodarowania w tym typie spółdzielni obok sprawy melioracji i komasacji wiąże się między innymi z przeprowadzeniem zapowiadanej przez V plenum naszej partii nowej naukowej klasyfikacji gleb. Jest to szczególnie ważne dla młodych RZS I powstałych w starych wsiach, które w dużo gorszych warunkach aniżeli spółdzielnie na wsiach poparcelacyjnych przystępują do gospodarki zespołowej (gorsze gleby, szachownica, brak większych budynków). W całym szeregu RZS I tego powiatu przeprowadzono już nową klasyfikację gleb i tu znacznie poprawiły się warunki gospodarowania. W RZS I Wielonek wymiar obowiązkowych dostaw zbóż stanowił przed nową klasyfikacją gleb 63% produkcji globalnej zbóż, a po przeprowadzeniu klasyfikacji — 49%. W RZS I Koźmin wymiar obowiązkowych dostaw zbóż zmniejszył się z 62% produkcji globalnej zbóż do 48%.

Dokonanie ponownej klasyfikacji gleb w RZS I w szczególności na starej wsi naprawi tu wiele błędów i niesprawiedliwości z okresu społecznej klasyfikacji, stanie się poważnym bodźcem rozwoju gospodarki spółdzielczej i wzrostu dochodowości tych zrzeszeń, wpłynie również na przyciągnięcie do RZS I znacznej ilości gospodarstw nie zrzeszonych. Nie należy rozumieć, że ponowna klasyfikacja gleb jest w stanie rozwiązać wszelkie bolączki RZS I. Stanowi ona jednakże istotny czynnik uzdrowienia atmosfery w RZS I i poważną pomoc dla gospodarki tych spółdzielni. Sprawą najważniejszą dla rozwoju i umacniania gospodarki Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych jest rozwój wielostronnej gospodarki i wzrost produkcji, który w dużym stopniu może być zrealizowany dzięki nowym bodźcom ekonomicznym zagwarantowanym przez państwo dla spółdzielni produkcyjnych w celu umocnienia ich gospodarki i wzrostu opłacalności produkcji spółdzielczej.

Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze w powiecie szamotulskim wyróżniają się wysokimi wskaźnikami udziału w pracy zespołowej; pokazujemy to w tablicy 11.

Jak wynika z powyższych danych, mamy tu znacznie wyższe od średnich krajowych w 1954 roku wskaźniki udziału w pracy zespołowej.

W tablicy 12 pokazujemy wzrost udziału w pracy zespołowej w kilku badanych RZS I powiatu szamotulskiego w latach 1954—1955. W większości Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych tego powiatu stwierdzamy wzrost udziału członków i ich rodzin w pracy zespołowej. Wiaże się to

z intensyfikacją gospodarki spółdzielczej, zakładaniem hodowli zespołowej oraz dużym arealem kontraktowanych roślin przemysłowych i nasiennej.

Tabl. 11. Wskaźniki udziału w pracy zespołowej w RZS I powiatu szamotulskiego

Przypada dniówek obrachunkowych (bez inwentarzowych)					
na 1 ha użytków rolnych	na 1 rodzinę	na 1 pracującego	na 1 kobietę	na 1 członka spółdzielni	na 1 członka rodziny
48	421	197	111	260	125

Tabl. 12. Wskaźniki udziału w pracy zespołowej w badanych RZS I powiatu szamotulskiego

Nazwa zrzeszenia	Przypada dniówek obrachunkowych (bez inwentarzowych)							
	na 1 ha użytków rolnych		na 1 rodzinę		na 1 pracującego		na 1 kobietę	
	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955
Gaj Mały	47,2	53,1	323,3	345,8	153,1	182,0	91,3	110,7
Galowo	44,1	44,0	486,0	508,0	199,7	201,2	149,7	233,1
Samoleż	44,0	47,0	374,0	449,0	155,0	178,2	157,0	200,0
Gorszewice	40,6	57,0	325,1	464,5	.	253,4	.	.

W wielu RZS I powiatu szamotulskiego stwierdza się znaczny wzrost udziału kobiet w pracy zespołowej.

W Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych powiatu szamotulskiego wraz z rozwojem i umacnianiem gospodarki zespołowej zwiększają się dochody spółdzielców. Ilustruje to tablica 13.

Tabl. 13. Wskaźniki dochodu ogólnego i podzielnego w RZS I i RZS III w powiecie szamotulskim w 1954 roku

Wyszczególnienie	Dochód ogólny			Dochód podzielný	
	na 1 ha użytków rolnych	na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego	na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego
RZS I	1 410	12 463	5 837	10 988	5 147
RZS III	1 235	11 474	5 039	10 058	4 417

Z danych tych widać wyższe wskaźniki dochodu ogólnego i podzielnego w RZS I w porównaniu z RZS III.

W RZS I Gaj Mały dochód ogólny na 1 ha użytków rolnych wzrósł z 1 248 zł w 1954 roku do 2 286 zł w 1955 roku, na rodzinę z 8 538 w 1954 roku do 14 889 zł w 1955 roku, na pracującego z 4 044 zł do

7 837 zł. Dochód podzielný na rodzinę wzrósł z 7 562 zł do 13 103 zł, na 1 pracującego z 3 582 do 6 896 zł w 1955 roku. Jednocześnie wzrosły tu znacznie fundusze wydzielone. Fundusz inwestycyjny na 1 ha użytków rolnych wzrósł ze 125 zł w 1954 roku do 229 zł w 1955 roku. Fundusz społeczny na rodzinę ze 122 zł do 298 zł w 1955 roku. O prawidłowym rozwoju zrzeszenia, o wzroście jego towarowości i dochodów gotówkowych świadczy zwiększenie dochodu podzielnego w gotówce z 42,9% w 1954 roku do 57,5% dochodu podzielnego w 1955 roku.

Kształtowanie się dochodu ogólnego i podzielnego w RZS I Gorszewice — przodującej spółdzielni powiatu szamotulskiego w latach 1951—1954 — pokazujemy w tablicy 14.

Tabl. 14. Podstawowe wskaźniki dochodu ogólnego i jego podziału w RZS I w Gorszewicach

Rok	Dochód ogólny			Fundusz inwest. na 1 ha użytków rolnych	Fundusz społeczny na 1 rodzinę	Dochód podzielný	
	na 1 ha użytków rolnych	na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego			na 1 rodzinę	na 1 faktycznie pracującego
1951	775,3	8 428,2	2 924	54,3	337	7 501	2 633
1952	996,2	9 910,2	3 854	72,4	296	8 869	3 449
1953	1 351,2	13 639,1	5 607	108,3	136	11 545	4 746
1954	2 319,1	18 563,7	.	233,8	186	16 506	.

Tabl. 15. Podział dochodu podzielnego w gotówce i w naturaliach w RZS I i RZS III w rejonie POM Ostroróg w 1954 roku

Wyszczególnienie	Ilość badanych zrzeszeń	Na 1 rodzinę			Na 1 pracującego			Na 1 dniówkę obrachunkową		
		w gotówce	w naturze		w gotówce	w naturze		w gotówce	w naturze	
			cztery zboża q	ziemiaki q		cztery zboża q	ziemiaki q		cztery zboża q	ziemiaki q
RZS I	12	5 187	26	33	2 447	12,3	5,6	13,30	6,70	8,5
RZS III	32	5 681	17	12,1	2 505	7,5	5,3	10,80	3,20	2,3

Stwierdza się na podstawie powyższych danych wyższy dochód w gotówce w RZS III w stosunku do RZS I, a niższy dochód w naturaliach.

Wzrost dochodu w naturaliach i w gotówce w badanych RZS I powiatu szamotulskiego ilustruje tablica 16.

Z danych tablicy 16 wynika systematyczny wzrost dochodów w naturaliach i gotówce we wszystkich omawianych wyżej RZS I. Potwierdzają to również dane tablicy 17.

W RZS I stwierdza się stały wzrost wartości dniówki obrachunkowej. W RZS I rejonu POM Ostroróg wysokość dniówki obrachunkowej była w 1954 roku wyższa aniżeli w Rolniczych Zespołach Spółdzielczych. Na jedną dniówkę obrachunkową w Rolniczych Zrzeszeniach Spółdzielczych przypadało: zboża — 6,70 kg, ziemniaków — 8,50 kg,

Tabl. 16. Podział dochodu podzielnego w RZS I w latach 1954—1955

Nazwa RZS I	Na 1 rodzinę			Na 1 pracującego			Na 1 dzieńkę obrachunkową		
	w gotówce	w naturze q		w gotówce	w naturze q		w gotówce	w naturze q	
		cztery zboża	ziemniaki		cztery zboża	ziemniaki		cztery zboża	ziemniaki
Gaj Mały									
1954	3 245	17,6	6,24	1 537	8,08	2,96	7,80	4,10	1,50
1955	7 535	24,41	8,76	3 966	12,85	4,61	16,98	5,50	2,0
Gałowo									
1954	6 637	38,89	29,86	1 717	6,98	9,83	8,56	5,03	3,50
1955	7 964	46,67	35,82	2 746	16,09	12,35	10,0	5,86	4,50
Samolęż									
1954	11 229	48,74	117,0	4 677	20,3	48,8	18,20	7,9	19,0
1955	13 000	68,0	55,0	5 200	27,0	22,0	21,30	11,10	9,0

Tabl. 17. Podział dochodu podzielnego w naturaliach i gotówce w latach 1951—1955 w RZS I Gorszewice

Rok	Na 1 rodzinę			Na 1 pracującego			Na 1 dzieńkę obrachunkową		
	w gotówce zł	w naturze q		w gotówce	w naturze q		w gotówce	w naturze q	
		cztery zboża	ziemniaki		cztery zboża	ziemniaki		cztery zboża	ziemniaki
1951	4 102	23,85	2,47	14,23	8,27	0,86	9,69	5,60	0,58
1952	4 334	37,70	40,51	16,85	14,66	15,75	9,77	8,45	9,10
1953	4 769	32,14	40,23	19,1	13,21	16,54	8,89	6,00	7,50
1954	7 845	26,87	26,87	.	.	.	16,00	5,50	5,50
1955	8 983	40,55	15,20	44,91	20,27	7,60	17,72	8,00	3,00

Tabl. 18. Wysokość dzieńki obrachunkowej w latach 1954—1955 w niektórych badanych RZS I w powiecie szamotulskim

Wyszczególnienie	Przypada na 1 dzieńkę obrachunkową							
	zboża kg		ziemniaków kg		okopowych pastewnych kg		gotówki zł	
	1954	1955	1954	1955	1954	1955	1954	1955
Gorszewice	6,50	8,0	5,50	3,0	10,50	7,40	15	17
Gaj Mały	5,50	8,20	2,0	1,50	5,0	2,0	15	7,0
Gałowo	10,06	5,86	3,50	4,50	6,80	5,0	5,50	10,0
Młynkowo	6,33	8,90	10,0	5,50	—	—	5,30	7 0
Radziny	10,20	6,50	5,0	—	—	—	5,20	8,0
Emilianowo	6,40	10	—	—	—	—	6,40	8,50
Samolęż	7,9	11,10	19	9	—	—	18,20	21,30

okopowych pastewnych — 1,80 kg, a w gotówce — 13,30 zł. Natomiast w RZS III wypadło w 1954 roku na jedną dniówkę obrachunkową: zboża — 3,26 kg, ziemniaków — 2,30 kg, okopowych pastewnych — 10,80 kg.

Oprócz wyżej wymienionych naturalii spółdzielcy w większości Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych otrzymują na dniówki obrachunkowe mieszanki zbożowe, groch, siano łąkowe itp. Jak wynika z powyższych danych, w większości RZS I stwierdza się zmniejszenie części naturalnej dniówki na korzyść części gotówkowej. Jest to wynikiem wzrostu towarowości Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych.

Momentem decydującym głównie o atrakcyjności Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych jest uwzględnianie w większym stopniu aniżeli w spółdzielniach wyższych typów interesów chłopą jako właściciela środków produkcji: ziemi, inwentarza martwego, koni. Wyraża się to w pozostawieniu całego inwentarza żywego i martwego w osobistej własności członka zrzeszenia oraz w dzieleniu części dochodu podzielnego według tak zwanych dniówek inwentarzowych oraz wkładów ziemi. Doświadczenia starszych, gospodarujących kilka lat Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych pokazały, że w miarę wzbogacania się socjalistycznej treści tych zrzeszeń waga części dochodu pochodzącego nie bezpośrednio z pracy maleje na korzyść dochodu z pracy — dniówek obrachunkowych. Odnosi się to zarówno do opłaty za użytkowanie koni i narzędzi członkowskich, jak również do opłaty za wkłady ziemi. Odsetek dniówek inwentarzowych w procentach ogólnej ilości dniówek obrachunkowych i inwentarzowych badanych RZS I powiatu szamotulskiego pokazujemy w tablicy 19.

Tabl. 19. **Kształtowanie się dniówki inwentarzowej w badanych RZS I powiatu szamotulskiego w 1954 i 1955 roku**

Nazwa zrzeszenia	Dniówki inwentarzowe w % ogółu dniówek	
	1954	1955
Gorszewice	35,3	32,4
Gaj Mały	22,2	22,0
Gałowo	29,0	27,8
Kopanina	—	21,0
Radzyny	42,5	37,2
Binino	26,3	23,2
Samolęż	39,0	26,7

Z danych tych widać zmniejszenie odsetka zaliczonych dniówek inwentarzowych w 1955 roku w stosunku do 1954 roku. Tendencje do ograniczenia dochodu z tytułu użytkowania koni i maszyn członkowskich stwierdza się we wszystkich RZS I tego powiatu. Średnio w 18 RZS I rejonu POM Ostroróg odsetek zaliczonych dniówek inwentarzowych zmniejszył się z 33% w 1954 roku do 24% w 1955 roku.

Wycena w dniówkach inwentarzowych kształtuje się w zależności od całego szeregu czynników. Do ważniejszych zaliczyć można stan koni

Tabl. 20. Struktura gospodarstw według stanu posiadania koni
w niektórych badanych RZS I powiatu szamotulskiego
w 1955 roku

Grupy hektarowe	Samotęż			Kopanina			Radzyny			Gorszewice		
	bezkonne	z 1 kontem	z 2 i więcej kontami	bezkonne	z 1 kontem	z 2 i więcej kontami	bezkonne	z 1 kontem	z 2 i więcej kontami	bezkonne	z 1 kontem	z 2 i więcej kontami
Bezrolni	1	—	—				5			1		
0 — 2	—	—	—									
2 — 3												
5 — 7		1								2	10	
7 — 15	2	7	27		5	7		2	10		2	16
powyżej 15			1		1	4		1	4			
Ogółem go- spodarstw	3	8	28		6	11	5	3	14	3	12	16

w gospodarstwach przyzagrodowych, stopień mechanizacji prac polowych, wpływ na sprawy spółdzielcze rodzin bezrolnych i bezkonnych. W powiecie Szamotuły przeważają w RZS I gospodarstwa z 2 i więcej koniami. Przypada tu średnio w powiecie 14 koni na 100 ha użytków rolnych, przy czym nie występuje tendencja spadkowa. W 1954 roku przybyło w gospodarstwach przyzagrodowych RZS I 50 koni. W całym szeregu spółdzielni tego typu obsada koni jest wyższa od średniej. W RZS I Samołęż przypada 19 koni, w RZS I Binino — 15 koni na 100 ha użytków rolnych. Strukturę gospodarstw według posiadania koni pokazujemy w tablicy 20.

Z tablicy 20 wynika, że posiadaczami koni są gospodarstwa z wyższych grup arealowych.

W większości RZS I zalicza się jedną i poniżej jednej dniówki inwentarzowej za dzienne użytkowanie konia. W RZS I Górszewice w większości prac zalicza się za dzienne użytkowanie konia — pod warunkiem wykonania dziennej normy przez pracującego koniem — jedną dniówkę inwentarzową lub poniżej jednej dniówki, w zależności od rodzaju pracy. Ilustruje to następujące zestawienie.

Rodzaj pracy	Jednostka miary	Norma dzienna	Opłata w dniówkach obrach. (inwent.) za wykonanie normy dziennej	
			za pracę	konie
Podorywki — pług 2-skibowy, 1 człowiek, 2 konie	ha	1 ha	1,40	3,80
Wywózka obornika ze zrzuceniem w kupki — wóz 10 q, 1 człowiek, 2 konie na odl. 1/2 km	wóz	11 „	1	2
Orka na gł. 18—25 cm — jednoskirowy pług, 1 człowiek, 3 konie	ha	0,6	1	3
Włókovanie pojedyncze przy szerokości 2—2,5 m 1 człowiek, 3 konie	„	5	4	1
Bronowanie na orce świeżej w 1 ślad, — 1 człowiek, 2 konie	„	6	1	2
Obredlenie ziemniaków, — 1 człowiek, 1 koń	„	1	1	1

W spółdzielni tej nie zalicza się dniówek inwentarzowych za maszyny, są one remontowane przez zrzeszenie. Posiada ono prawie wszystkie potrzebne maszyny zespołowe: 3 siewniki, kosiarkę, sнопowiązałkę, młocarnię, dmuchawę do słomy, maszynę czyszczącą, dwa opylacze, a także jeden traktor, który zdaniem spółdzielców bardzo pomaga im w prawidłowej organizacji pracy. W RZS I Gaj Mały, gdzie w odróżnieniu od innych RZS I w powiecie mamy znaczny odsetek rodzin bezkonnych (53%), tak przedstawia się wycena w dniówkach obrachunkowych i inwentarzowych za niektóre prace:

Rodzaj pracy	Norma dzienna	Zalicza się dniówek obrachunkowych i inwentarzowych		
		za 2 konie	za pracę	za maszyny
Wywożenie obornika	8 wozów à 1 tona odl. 1 km	2,4	1,2	—
Podorywka 1 ha	1 ha	2,8	1,4	—
Orka gł. 15 — 18 cm	0,5 ha	3	0,5	—
Bronowanie ciężkie pojedyncze	2 ha	2	1	—
Wałowanie pojedyncze	3 ha	2	1	—
Koszenie traw	2,5 ha	3	0,2	—
Wyorywanie buraków pługiem konnym	0,5 ha	2	1	—

Jak wynika z powyższych danych, zalicza się tu za użytkowanie jednego konia takąż ilość dniówek, jak pracującemu koniem. W RZS I Gaj Mały dniówki inwentarzowe utrzymują się w ostatnich dwóch latach na jednakowym poziomie (22% ogólnej ilości dniówek). W RZS I Gałowo, gdzie mamy zdecydowaną ilość rodzin dwukonnych — 67% i tylko 8% gospodarstw jednokonnych — dniówki inwentarzowe zmniejszyły się z 29% ogółu dniówek w 1954 roku do 27% w 1955 roku. Podobnie jak w RZS I Gaj Mały zalicza się tu za dzienne użytkowanie jednego konia taką ilość dniówek, jak pracującemu koniem, przy czym górną granicę stanowią tu dwie dniówki inwentarzowe za orkę na głębokość 20 cm. W RZS I Samoleź ze względu na dużą ilość koni (19 na 100 ha użytków rolnych) zalicza się za dzienne użytkowanie jednego konia najwyżej jedną dniówkę inwentarzową. Wyjątek stanowi praca ze snopowiązałką, kiedy pracującemu koniem zalicza się 3,60 dniówki inwentarzowej. Co się tyczy zaliczania dniówek inwentarzowych za maszyny członkowskie, to w większości RZS I tego powiatu zalicza się dniówki tylko za niektóre większe maszyny. Na przykład w RZS I Samoleź zgodnie z uchwałą Ogólnego Zebrania zalicza się dniówki inwentarzowe za następujące maszyny:

Rodzaj maszyn	Dzienna norma	Zalicza się dniówek inwentarzowych
Siewnik	1 ha	0,15
Siewnik nawozowy	„	0,15
Kosiarka	„	0,50
Trawiarka	„	0,25
Grabiarka	„	0,05
Obsypnik	„	0,10
Kopaczka	„	0,50
Wały	„	0,5

Za pozostałe narzędzia nie zalicza się dniówek inwentarzowych, a ich remont odbywa się na koszt spółdzielni. W RZS I Binino uchwałą Ogól-

nego Zebrania zalicza się następującą ilość dniówek inwentarzowych za użytkowanie maszyn członkowskich pod warunkiem wykonania dziennej normy przez pracującego:

Pług jednoskibowy	0,10	Siewnik	0,40
Wóz na obręczach	0,25	Kartoflarka	0,30
Pług 3-skibowy	0,10	Radła	0,15
Brony ciężkie	0,05	Młocarnia szeroko bijąca	0,15
Kultywator	0,05	Opylacz	0,15

Za dzienne użytkowanie snopowiązałki przy normie 3,5 ha zalicza się pracującemu 4 dniówki inwentarzowe. W RZS I Kopanina ilość koni w 1955 roku w stosunku do 1954 roku wzrosła o 6 sztuk. Za użytkowanie jednego konia zalicza się taką ilość dniówek, co pracującemu koniem — pod warunkiem wykonania dziennej normy. Za maszyny i narzędzia członkowskie zalicza się również dniówki inwentarzowe. Stwierdza się tu wyższą wycenę za użytkowanie maszyn członkowskich aniżeli w innych RZS I.

Rodzaj maszyny	Nazwa	Liczba dniówek inwentarzowych
Wóz	Za użytkowanie roczne	13
Żniwiarka	4 ha	1
Siewnik 2 m	4,5 ha	1
Znacznik	6 ha	1
Grabiarka	8 ha	1

Za drobne narzędzia nie zalicza się dniówek inwentarzowych.

W RZS I Radziny zalicza się za dzienne użytkowanie jednego konia jedną dniówkę inwentarzową. Z maszyn zalicza się dniówki inwentarzowe tylko za żniwiarki i siewniki. Na ogólną ilość 4 337 dniówek inwentarzowych zaliczono w 1955 roku za maszyny 146 dniówek, tj. 4%.

Za dostarczony obornik z gospodarstw przyzagrodowych nie zalicza się w RZS I powiatu szamotulskiego dniówek inwentarzowych. Spółdzielcy otrzymują w zamian słomę. W niektórych zrzeszeniach tego powiatu zaprowadzono ścisłą kontrolę dostarczonego obornika. W RZS I Orliczko, powstałym w marcu 1954 roku, zgodnie z uchwałą Ogólnego Zebrania każdy spółdzielca ma obowiązek wynawozić określoną ilość ha w zależności od posiadanego na działce inwentarza. W niektórych RZS I w zamian za obornik spółdzielcy otrzymują tylko słomę żytnią, natomiast jęczmienną i owsianą dzieli się według przepracowanych dniówek. W RZS I Binino słomę jęczmienną i owsianą dzieli się wozami według dniówek, natomiast żytnią oddaje się członkom za obornik. Obornik z działek przyzagrodowych zabiera się kolejno z każdego gospodarstwa dwa, czasem trzy razy do roku, zaliczając za tę pracę dniówki obrachunkowe i inwentarzowe. W RZS I Samoleź spółdzielcy otrzymują na obornik całą wyprodukowaną słomę, nie ma tu jeszcze bowiem hodowli ze-

spółowej. Obornik wywozi się kolejno, zaliczając pracującemu — 0,12 dniówki obrachunkowej od wyrzucenia, 0,12 od narzucenia obornika na duży wóz oraz 0,12 dniówki za rozrzucenie tej ilości obornika. Za dwa konie zalicza się pracującemu do 1 km za 12 wozów — 2 dniówki inwentarzowe, a za wóz — 0,30 dniówki inwentarzowej.

W zagadnieniu opłaty za wkłady gruntowe obserwujemy również w RZS I tendencję do zmniejszenia tej części dochodu podzielnego.

Świadczy o tym zmniejszenie dochodu za wkłady ziemi we wszystkich 1511 RZS I dzielących dochód w 1954 roku z 13% w roku 1953 do 3,8% w 1954 roku. W RZS I województwa poznańskiego ta część dochodu podzielnego zmniejszyła się z 10,3% w 1953 roku do 3,1% w 1954 roku. W RZS I powiatu szamotulskiego średni dochód spółdzielców z tytułu wkładów ziemi zmniejszył się z 14% w 1952 roku do 3,2% w 1954 roku.

Tabl. 21. Kształtowanie się dochodu podzielnego za wkłady ziemi w badanych RZS I w latach 1954—1955

Nazwa zrzeszenia	Dochód za wkłady ziemi w % dochodu podzielnego ogółem	
	1954	1955
Gorszewice	3,1	2,8
Gaj Mały	2,6	4,0
Gałowo	2,4	—
Radzyny	3,4	2,1
Samolęż	4,9	4,4

Widzimy tu spadek tej części dochodu podzielnego we wszystkich omawianych RZS I, przy czym w ani jednym z badanych zrzeszeń część dochodu podzielnego za wkłady ziemi nie osiąga przewidzianych statutem 20%. Stwierdzając znaczne zmniejszenie tej części dochodu spółdzielców (nie pochodzącego bezpośrednio z pracy) na korzyść dniówek obrachunkowych, należy jednakże zaznaczyć, że zdecydowana większość RZS I dzieliła i dzieli dochód według wkładów ziemi w odróżnieniu od wielu RZS I w innych rejonach Ziemi Dawnych.

Dla wyjaśnienia całości zagadnienia należy dodać, że większość analizowanych RZS I część dochodu za wkłady ziemi, przypadającą na resztówki z FZ, przeznacza na Fundusz Inwestycyjny. I tak RZS I Gorszewice przeznaczyło w 1954 roku 3 300 zł na Fundusz Inwestycyjny; RZS I Gałowo w 1954 roku — 1 800 zł, a w 1955 roku — 2 888 zł. RZS I Radzyny przeznaczyło w 1954 roku 840 zł na Fundusz Inwestycyjny.

Zmniejszenie ilości zaliczanych dniówek inwentarzowych na korzyść obrachunkowych oraz zmniejszenie dochodu podzielnego za wkłady ziemi powoduje w konsekwencji znaczne ograniczenie w RZS I dochodu nie pochodzącego z pracy w naturaliach i w gotówce. Pokazujemy to w tablicach 22 i 23.

Analiza dniówek obrachunkowych i inwentarzowych w wymienionych

zrzeszeniach pozwoliła ustalić zaliczone dniówki obrachunkowe (inwentarzowe) za pracę ludzką oraz za użytkowanie koni i maszyn członkowskich średnio na jedną rodzinę bezkonną, 1-konną i 2-konną.

Tabl. 22. **Przeciętnie na jedną rodzinę wypadło dniówek obrachunkowych lub inwentarzowych**

Nazwa zrzeszenia	Liczba rodzin wg posiadania koni	Za pracę	Za użytkowanie koni	Za maszyny	Za obornik
Gałowo	Bez koni 1	189	—	—	—
	z 1 koniem 3	552	115	10	—
	z 2 i więcej końmi 8	487	202	19	—
Gaj Mały	Bez koni 10	335	—	—	—
	z 1 koniem 8	444	160	21	—
	z 2 i więcej końmi 1	360	201	16	—
Gorszewice	Bez koni 4	200,4	—	—	—
	z 1 koniem 17	455	147	—	—
	z 2 i więcej końmi 17	320,5	254,6	—	—

Dane tablicy 22 wskazują na małą stosunkowo wagę dniówek inwentarzowych za użytkowanie koni i maszyn członkowskich w stosunku do dniówek obrachunkowych.

Z tablicy 23 wynika mały udział dochodu (w zbożu i gotówce) uzyskanego z tytułu dniówek inwentarzowych za konie i maszyny oraz dochodu za wkłady ziemi w porównaniu z dochodem osiągniętym za przepracowane przez spółdzielców dniówki obrachunkowe w RZS I Gaj Mały, Gałowo i Gorszewice.

Tablica 23 ilustruje dochód spółdzielców 1955 roku w badanych RZS I w naturaliach i w gotówce uzyskany za pracę, za użytkowane przez zrzeszenie konie i maszyny oraz z tytułu wkładów ziemi.

Tylko w nielicznych RZS I w powiecie istnieje brygadowa organizacja pracy. W RZS I Gorszewice i Binino uczyniono pierwsze kroki w kierunku realizacji stałej brygady polowej w ramach RZS I. Główna trudność polega tu na tym, że konie i narzędzia są osobistą własnością członków. W RZS I Binino i Gorszewice rozwiązuje się to w ten sposób, że określona ilość ludzi wraz z ich końmi i narzędziami pracy przydziela się do brygad i pól położonych najbliżej ich miejsca zamieszkania. W RZS I powiatu szamotulskiego rozpowszechniony jest natomiast szeroko system ogni rodzinnych, głównie przy uprawie buraków cukrowych i pastewnych. Zasady opłaty za prace pielęgnacyjne w ogniwach są bardzo zróżnicowane. W RZS I Samoleź spółdzielcy otrzymują na burakach cukrowych działki o powierzchni 0,75 do 1 ha w zależności od ilości członków rodziny zdolnych do pracy. Ogólne Zebranie uchwaliło tu 80 dniówek za pełną obróbkę 1 ha buraków cukrowych i 70 zł za 1 ha buraków pastewnych. Za wybierkę liczy się oddzielnie. Od 1/2 ha zalicza się pracującemu 1 dniówkę obrachunkową + 2 dniówki inwentarzowe za 2 konie

Tabl. 23. Zboże i gotówka średnio na jedną rodzinę w 1955 roku w badanych RZS i powiatu szamotulskiego

Nazwa spółdzielni	Przeciętna rodzina	Zboże przeciętnie na 1 rodzinę w q			Ogółem w zbożu q	Gotówka średnio na rodzinę w zł				Ogółem gotówka na 1 rodzinę
		z tytułu dniówek obrachunkowych	z tytułu dniówek inwentarzowych			z tytułu dniówek obrachunkowych	z tytułu dniówek inwentarzowych			
			za konie	za narzędzia			za konie	za maszyny	za wkłady ziemi	
Gałwoc	bez koni	10,08	—	—	10,08	1 890	—	—	—	1 890
	z 1 koniem	32,24	6,72	58 kg	39,65	5 540	1 150	100 zł	—	6 770
	z 2 końmi	28,43	11,84	1,50	41,8	4 870	2 020	190	—	7 080
Gaj Mały	bez koni	18,40	—	—	18,40	5 606	—	—	333	5 939
	z 1 koniem	24,42	8,80	44 kg	33,66	6 660	1 400	120	478	8 658
	z 2 końmi	19,8	11	88	31,68	5 400	3 015	240	511,2	9 176
Gorszewice	bez koni	16,03	—	—	16,03	3 407	—	—	325	3 732
	z 1 koniem	36,41	11,76	—	48,17	7 736	2 499	—	380,5	10 616
	z 2 końmi	25,64	20,36	—	46,00	5 448	4 328	—	567,5	10 344,2

i narzędzia. Buraki pastewne zabierane są przez spółdzielców, którzy są obciążeni na sumę 4 000 zł za 1 ha. W RZS I Gorszewice wydziela się przy uprawie buraków cukrowych jednakowe działki po 0,50 ha i za przerywkę, okrażenie, pielienie, wybierkę ręczną przy normie dziennej 0,3 ara zalicza się 1,25 dniówki, przy burakach pastewnych wydziela się działki po 20 arów. Norma i opłata jak wyżej. Buraki pastewne zabierają członkowie wazone z pola w zależności od ilości wypracowanych dniówek. Spółdzielnia zaliczkowała w 1955 roku 10 kg buraków pastewnych na jedną dniówkę obrachunkową.

Przy uprawie lnu organizowane są również ogniwa rodzinne. Wydzielono tu w 1955 roku jednakowe działki po 14 arów. Za wyrwanie i składanie przy normie dziennej 5 arów zaliczano 1,25 dniówki obrachunkowej. W RZS I Binino wydziela się przy uprawie buraków cukrowych równe działki o powierzchni 0,69 ha, a pastewnych — po 0,25 ha. Na odcinku ogniw rodzinnych istnieje tu ciekawa forma współpracy z chłopami nie zrzeszonymi. RZS I Binino wydzieliło w 1955 roku 3 gospodarzom małorolnym we wsi działki na buraki cukrowe na tych samych warunkach, co spółdzielcom. Jeden spośród nich, Władysław Cebernik, wyraził chęć przystąpienia do zrzeszenia. Zalicza się tu za pełną obróbkę 1 ha buraków cukrowych i pastewnych 80 dniówek obrachunkowych oraz 50% liści z działki. Wchodzi tu motyczenie, przerywka, okrażanie, ścięcie liści i złożenie na kupkę. Wszystkie pozostałe prace włącznie z wyorywaniem pługiem odbywają się tu zespołowo. W RZS I Koźle zalicza się za pełną obróbkę 1 hektara łącznie z wykopkami 80 dniówek obrachunkowych, przy czym członkowie zabierają z przydzielonej działki $\frac{1}{3}$ liści. W RZS I Kopanina wydziela się na uprawę buraków cukrowych i pastewnych działki wielkości 0,25 ha, lnu — działki o powierzchni 16 arów. Za pełną obróbkę 50 arów buraków cukrowych i pastewnych zalicza się 46 dniówek. Przy uprawie lnu za pielienie i wyrwanie 16 arów — 3 dniówki obrachunkowe, 10% liści buraczanych przeznacza się dla zespołowej hodowli, resztę zabierają ze swoich działek członkowie. W RZS I Radziny stosuje się ogniwa rodzinne do uprawy buraków cukrowych i pastewnych, lnu i cykorii. Za pełną obróbkę jednej morgi buraków zalicza się 18 dniówek obrachunkowych. W RZS I Orliczko powstały ogniwa do uprawy buraków i lnu; działki na buraki wydziela się według życzenia członków, lnu — po 28 arów. Za pełną obróbkę 1 morgi buraków zalicza się 20 dniówek obrachunkowych oraz oddzielnie 6 dniówek za wybierkę z tej powierzchni.

Powyższe fakty wskazują na cały szereg istotnych osiągnięć produkcyjnych Rolniczych Zrzeszeń Spółdzielczych w powiecie szamotulskim. Zrzeszenia te stosują ciekawe formy współpracy ze wsią indywidualną. O jednej z tych form stosowanej w Rolniczym Zrzeszeniu Spółdzielczym Binino wspominaliśmy już; polega ona na wydzielaniu działek gospodarzom nie zrzeszonym w ramach ogniw rodzinnych. Spotykamy tu również inne formy współpracy z gromadą.

Rolnicze Zrzeszenie Spółdzielcze, Młynkowo razem z chłopami nie zrzeszonymi wybudowało 300 metrów drogi o nawierzchni żuźlowej na drodze prowadzącej z Młynkowa do Dusznik.

Duże możliwości zbliżenia do gromady daje tu wymiana kwalifikowa-

nego ziarna. W tej dziedzinie Rolnicze Zrzeszenia Spółdzielcze powiatu szamotulskiego mają już duże osiągnięcia. Istnieje tu w RZS I kilka zarejestrowanych gospodarstw nasiennych.

Z wyprodukowanych w 1955 roku w RZS I rejonu POM Ostroróg 240 q kwalifikowanych zbóż jarych wymieniono w drodze wymiany sąsiedzkiej 111 q. Z wyprodukowanych przez RZS I tegoż rejonu 168 q kwalifikowanych zbóż ozimych w drodze wymiany sąsiedzkiej rozprowadzono 28 q.